

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Kultūros taryba: būgštavimai ir viltys

2012-03-16

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Kultūra

AUTORIUS: Kornelijus Platelis

DATA: 2012-03

Kultūros taryba: būgštavimai ir viltys

Kornelijus Platelis

Diskusijos apie ją, anksčiau britų ir Šiaurės šalių pavyzdžiu vadintą Menų taryba, tęsiasi nuo praeitų metų pavasario. Mažiausiai pusė kultūros pasaulio žmonių šią, beje, nenaują, valdžios atmetą 1998 metais, ministro Arūno Gelūno idėją sutiko nepatikliai. Lietuvos meno kūrėjų asociacija, ne kartą teikusi pasiūlymus šiam įstatymui, iki šiol neišsakė aiškios pozicijos šiuo klausimu, nes neturi vieningos nuomonės. Kodėl? Juk, atrodo, nieko iš esmės naujo nesiūloma: steigiama nauja Kultūros ministerijai pavaldi įstaiga, administruosianti Kultūros rėmimo fondo ir ministerijos programų projektinės paramos lėšas. Kultūros ministerija pagaliau galės daugiau laiko skirti kultūros politikos formavimui ir įgyvendinimui, kultūros procesų stebėsenai. Dar gera žinia ta, kad Kultūros tarybos administracija steigiama iš vidinių Kultūros ministerijai pavaldžių įstaigų etatų resursų ir „nevalgys“ projektams finansuoti skirtų inkorporuoto Kultūros rėmimo fondo lėšų. Tai kas verčia kultūros žmones nuogąstauti?

Pirmiausia, manau, tai, kad galutinį remiamų projektų sąrašą tvirtins nebe ministras, o Direktorius. Kas jis toks? Kaip jis atsiras? Kas paskirs ar išrinks valdybą? Kaip ir kam jis atsiskaitys? Kaip šiuose procesuose dalyvaus menininkai? Lietuvoje iki šiol nėra gero „rankos atstumo“ principu valstybės paramą skirstančios organizacijos pavyzdžio. Ar tai nebus koks nors arogantiškas nežinia kaip „grupei draugų“ lėšas skirstantis fondas? Tokie nuogąstavimai rodo, kad vis dėlto, nepaisant politinių partijų reitingų, dalis kultūros visuomenės besikeičiančiais politikais (ministrais) pasitiki labiau negu nuolatiniais etatiniais valdininkais. O gal ministrų keitimosi tvarka tiesiog palaiko viltį, kad ateityje kas nors gali pasikeisti į gera?

Šiaip jau Arūnas Gelūnas – pirmasis ministras, pasišovęs taip radikaliai atsiriboti nuo pinigų skirstymo. (Tai irgi ne vienam sąmokslus demaskuoti įgudusiam kultūrininkui

atrodo įtartina.) Panašios įstaigos prie kitų ministerijų veikia kaip agentūros, ir galutinius sprendimus priima ministrai. Tam, kad būtų įgyvendintas „rankos atstumo“ principas ir Kultūros taryba taptų asignavimų valdytoja, reikalingas Kultūros tarybos įstatymas, kurio projektas jau Seime. Kuriant atskirą departamentą arba agentūrą, viską vyriausybės nutarimais ir savo įsakymais galėtų sutvarkyti ministras. Ar tai sustiprintų kultūros savivaldą? Manau, ne. Tačiau ar ji sustiprės, įsteigus Kultūros tarybą, ar ši netaps viso labo autoritarinių sprendimų priedanga, parodys ateitis. Į mano išsakytus būgštavimus praeitos savaitės radijo laidoje „Muzikinis pastišas“ ministras Arūnas Gelūnas atsakė to bijantis dar labiau už mane ir darysias viską, kad šitaip nenutiktų.

Šiame kontekste tvirtinimai, kad Kultūros taryba steigiama ne nuo to galo, kad pirmiausia reikia priimti bendrą Kultūros įstatymą, bent jau man neatrodo rimti. Taip arba nepastebima, jog čia kalbama apie visiškai skirtingo lygmens bei paskirties teisės aktus, arba tiesiog norima stabdyti Kultūros tarybos įstatymo priėmimą. Nežinau, ar tokios pastangos kam nors atneštų naudos, ar Kultūros įstatymas galėtų kaip nors tobuliau reglamentuoti Kultūros tarybos darbą.

Kita vertus, nemanau, jog dabartinis Kultūros įstatymo projektas yra tobulas ir kad jame nieko nereikia keisti. Dabar turime gerą progą, teikiant įstatymą Seimui, padidinti tą vieną, šiuo metu kultūros projektams finansuoti skiriamą, tabako ir alkoholio akcizo procentą. Latviai tam skiria 3% (per krizę ne visos lėšos buvo atiduotos, vyriausybė atsiprašė „Kulturkapitalo“, bet pats procentas nesumažintas), estai skaičiuoja kitaip, bet pinigų turi dar daugiau. Vyriausybė stengiasi mažinti alkoholio ir tabako vartojimą, riboti prekybą. Tai gerai, tačiau reikia atsižvelgti į visas tokių pastangų pasekmes ir kompensuoti kultūrai patiriamus nuostolius.

Numatoma, kad Kultūros taryba ir toliau finansuos ne tik nevyriausybinę kultūros organizacijų ir pavienių asmenų, bet ir biudžetinių kultūros įstaigų teikiamus projektus, ko nedaro nė vienos šalies, iš kurių imame pavyzdį, panašios tarybos. Suprantu, jog esant tokiam Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių asignavimų valdytojų biudžetui kaip dabar, kitos išeities kaip ir nėra. Tačiau Seimas ir vyriausybė turėtų tai įvertinti ir padidinti Kultūros tarybai skiriamą akcizo dalį bent jau iki 2%. Ir, žinoma, Kultūros tarybai perduodamos Kultūros ministerijos biudžeto finansuojamos programos neturėtų automatiškai būti prijungtos prie akcizinių lėšų šaltinio.

Tad lieka viltis, kad Kultūros taryba, jeigu ji bus įsteigta, dirbs skaidriai, kuo mažiau nurodinės kultūros, meno žmonėms, kokius projektus jie turi kurti ir vykdyti, savo veiklos tikslu laikys bendromis pastangomis pasiektus rezultatus, o ne tvarkingai užpildytus popierius, nebandys kultūros žmonių ir menininkų apkrauti nereikalingomis ataskaitomis ir beprasmiška biurokratija, kaip dabar daro Viešųjų pirkimų tarnyba kartu su Ūkio ir Finansų ministerijomis, kitaip sakant, niekada nesipyks su sveiku protu, o jos biudžetas didės visų kultūros kūrėjų ir suvokėjų, taigi ir mūsų valstybės labui.

